

**Avaluació de
l'estat actual de
l'associacionisme a la
ciutat d'Inca**

SIMONA PAYERAS SERRA

Simona Payeras Serra

Sa Pobla, 1978. És educadora social (UIB) i tècnica superior en animació sociocultural. Inicia la tasca professional a l'Àrea de Joventut de l'Ajuntament de Calvià, en diferents projectes de dinamització i d'acompanyament de grups de joves. Posteriorment, ha coordinat els serveis del Casal de Joves de Migjorn de l'Ajuntament de Palma; ha treballat en la dinamització de vacances socials de la tercera edat de l'ONCE; ha coordinat la gestió de centres culturals de l'Ajuntament de Palma; ha estat responsable de projectes d'animació sociocultural i del programa de difusió i de tasques de gestió i administratives del Servei Dinamo (Servei de Dinamització del Lleure de Joves de l'Ajuntament de Palma), i ha estat dinamitzadora del Casal de Joves Sa Fàbrica, en què ha gestionat projectes de dinamització, participació i foment de l'associacionisme de l'Àrea de Joventut de l'Ajuntament d'Inca. Actualment, coordina les àrees de Participació Ciutadana i Joventut de l'Ajuntament d'Inca.

Resum

L'objectiu de l'article és avaluar l'estat de l'associacionisme en el municipi d'Inca després de la crisi sanitària, social i econòmica provocada per la pandèmia de la COVID-19 i plantejar l'impacte que hagi pogut tenir aquesta crisi sense precedents en les entitats.

La crisi de la COVID -19 ha afectat totes les entitats d'alguna manera. En primer lloc, el confinament i les restriccions sanitàries varen obligar al cessament de l'activitat normal de la majoria de les entitats, sobretot de les associacions culturals, juvenils, esportives, veïnals, de gent gran i d'educació en el lleure. Aquesta aturada forçosa i prolongada en el temps a voltes ha pogut provocar pèrdua d'hàbits i de rutines de les organitzacions, desvinculació d'alguns membres de l'entitat, crisis de funcionament i manca de relleus, o, en casos extrems, la dissolució de l'associació.

En canvi, hi ha hagut entitats que varen haver d'augmentar l'activitat a causa de la pandèmia; fins i tot algunes es varen veure superades per la situació d'extrema emergència. Aquesta circumstància s'ha donat sobretot en les entitats assistencials i en totes les que varen ser considerades essencials durant la pandèmia, però també en entitats que treballen en el camp de la inclusió social, la inserció laboral, l'emergència d'habitatge i altres àmbits que s'han vist agreujats per culpa de la crisi.

Paraules clau: Entitats / Associacionisme / Voluntariat / Pandèmia / Participació / Cohesió social

Resumen

El objetivo del artículo es evaluar el estado del asociacionismo en el municipio de Inca después de la crisis sanitaria, social y económica provocada por la pandemia de la COVID-19 y plantear el impacto que haya podido tener esta crisis sin precedentes en las entidades.

La crisis de la COVID-19 ha afectado a todas las entidades de alguna manera. En primer lugar, el confinamiento y las restricciones sanitarias obligaron al cese de la actividad normal de la mayoría de las entidades, sobre todo de las asociaciones culturales, juveniles, deportivas, vecinales, de gente mayor y de educación en el tiempo libre. Este parón forzoso y prolongado en el tiempo a veces ha podido provocar pérdida de hábitos y rutinas de las organizaciones, desvinculación de algunos miembros de la entidad, crisis de funcionamiento y eliminación de los relevos, o, en casos extremos, la disolución de la asociación.

En cambio, ha habido entidades que tuvieron que aumentar su actividad a causa de la pandemia; incluso algunas se vieron superadas por la situación de extrema emergencia. Esta circunstancia se ha dado, sobre todo, en entidades asistenciales y en todas aquellas que fueron consideradas esenciales a lo largo de la pandemia, pero también en aquellas entidades que trabajan en el campo de la inclusión social, la inserción laboral, la emergencia habitacional y otros ámbitos que se han visto agravados por culpa de la crisis.

Palabras clave: Entidades / Asociacionismo / Voluntariado / Pandemia / Participación / Cohesión social

1. Contextualització

1.1. Associacionisme

El terme *associacionisme* el comencen a usar a principi del segle XIX els seguidors del socialisme utòpic. Cal tenir en compte, com s'explica en el web del Museu d'Història de Catalunya, que a Europa ja tenia importància el corporativisme professional per defensar interessos comuns. A Espanya, el dret d'associació no és reconegut fins al 1869, i anteriorment es dificultava enormement l'exercici del dret a l'agrupació per part de ciutadans. Malgrat que a Espanya la primera llei d'associacions és del 1887, va sofrir suspensions per problemes d'ordre públic i de garanties constitucionals.

La història de l'associacionisme al nostre país ha passat per diferents èpoques: comença amb moviments obrers, que intentaven mobilitzar la classe popular per lluitar pels seus drets, i no és fins a la instauració de la democràcia que sorgeix de manera plena.

El web del Museu d'Història de Catalunya centra la definició d'associacionisme en les persones que promouen projectes col·lectius i s'involucren per aconseguir unes finalitats. Així doncs, podem dir que l'associacionisme sorgeix de la necessitat i que les diferents associacions es posen en marxa segons aquestes necessitats.

La cooperació de persones que s'organitzen formalment per aconseguir uns interessos en comú esdevé un escenari en la nostra societat.

1.2. El paper de les entitats durant la crisi de la COVID-19

La participació de les entitats i la col·laboració amb les administracions públiques han estat decisives a l'hora de fer front a l'impacte de la crisi sanitària, social i econòmica provocada per la COVID-19. En aquest aspecte, destaca el paper del tercer sector d'acció social com a servei complementari o substitutori dels serveis públics (Ayala, Laparra i Rodríguez, 2022). En aquest punt cal destacar les xarxes veïnals, que han estat en primera línia per ajudar les persones a resistir les conseqüències de la pandèmia (Panadero i Sendrós, 2020).

1.3. L'impacte de la crisi de la COVID-19 en les entitats

La crisi sanitària, social i econòmica ha tingut un fort impacte en les entitats. Com indiquen Celma, Benavides i Soler (2020), aquest ja era un sector tocat per la crisi del 2008, sobretot les entitats petites, i ara és evident que la pandèmia ha repercutit en tota l'heterogeneïtat d'associacions de maneres distintes.

Aquest impacte moltes vegades s'ha reflectit en canvis en la missió de l'entitat i l'adaptació forçada a la situació del moment per treure endavant projectes (Gómez, 2022), amb un sobreesforç que a voltes ha desbordat la capacitat de les entitats. Com comenta Ocaña (2020, p. 44), durant aquesta crisi sanitària, les ONG han duit i continuen duent a terme una labor social fonamental i eviten que les condicions de vida de molta gent en situació de necessitat severa sigui encara més crítica, però també sembla

clar que la pandèmia ha desbordat la seva capacitat i les ha obligades a sobreesforços desconeguts. Aquesta crisi també ha afectat la resta d'entitats: cessament de l'activitat o adaptació a les noves situacions, en general amb certes dificultats.

1.4. Recuperar l'associacionisme com a eina de cohesió social

És evident que la crisi provocada per la COVID-19 ha marcat profundament les entitats, a les quals ja havia colpit la crisi del 2008 al 2013. Això ha implicat l'augment de les desigualtats socials i de l'exclusió social, amb el perill que aquestes situacions es tornin cròniques per als grups o les persones més vulnerables que atenen moltes entitats que donen serveis a diferents col·lectius (Ayala, Laparra i Rodríguez, 2022).

Serà necessari un entorn favorable, un consens polític i la cohesió social per implantar mesures efectives. En aquest nou escenari, l'economia social s'ha d'implicar en polítiques de reconstrucció i recuperació (Chaves, 2020).

Així mateix, les interaccions socials que es donaven en espais associatius es varen interrompre o es varen limitar, la qual cosa va ocasionar un distanciament i un refredament de les relacions socials. Per tant, pren importància la necessitat de reconstruir aquests espais de relacions socials. Les associacions mateixes i els poders públics han de tenir molt en compte els grups més exclosos o vulnerables, ja que l'aïllament augmenta els factors de risc de l'exclusió social. Cal destacar el paper important que tenen les entitats relacionals en la recuperació i la reconstrucció després de la pandè-

mia (Ayala, Laparra i Rodríguez, 2022).

2. Objectius i metodologia

Els objectius del treball han estat els següents:

1. Determinar l'estat de l'associacionisme a la ciutat d'Inca
 - 1.1. Enumerar i descriure les entitats que tenen seu a Inca
 - 1.2. Determinar l'estat i les expectatives de les entitats
2. Millorar la vida associativa d'Inca
 - 2.1. Proposar accions de reactivació
 - 2.2. Donar eines per activar les entitats
 - 2.3. Possibilitar a la població en general ser part de les entitats d'Inca

La **metodologia** per determinar l'estat de l'associacionisme a la ciutat d'Inca ha estat, en primer lloc, avaluar les entitats que conviuen en aquest moment a la ciutat, i, en segon lloc, analitzar l'estat de les entitats i sobretot de quina manera la pandèmia ha afectat les seves dinàmiques.

Per tal d'enumerar les associacions i de descriure el teixit associatiu d'Inca, ens hem basat en tres fonts d'informació: el Registre d'Associacions del Govern de les Illes Balears, el Registre Municipal d'Associacions d'Inca i el web www.entitatsinca.com com a eina fonamental per extreure les entitats actives i en connexió amb el municipi.

En el Registre d'Associacions, dependent de la Conselleria de Presidència, Cultura i Igualtat del Govern de les Illes Balears, hi ha totes les associacions que posen com a domicili la ciutat d'Inca.

El Registre Municipal d'Associacions d'Inca és un recull actualitzat de les entitats que treballen a la ciutat que inclou les dades de contacte i la composició.

El web www.entitatsinca.com neix de la necessitat d'aglutinar totes les entitats que conviuen a Inca i donar-los un espai perquè puguin donar-se a conèixer i informar del que fan.

Per analitzar l'estat de les entitats, i sobretot com els ha afectat la pandèmia, se'ls va demanar la situació actual a través d'un Google Forms.

El qüestionari es va enviar a 108 entitats per correu electrònic i Whatsapp.

El formulari va estar obert del 7 de maig de 2022 al 3 de juny de 2022. Les preguntes eren les següents:

Taula 1: Preguntes de l'enquesta feta a les entitats d'Inca

Bloc I: dades referents a l'entitat

1. Nom de l'entitat
2. Persona de contacte
3. Forma preferent de contacte
4. Telèfon, correu o una altra forma de contacte

Bloc II: composició de l'entitat

5. Any de creació
6. Nombre de socis
7. Nombre de participants (persones que participen de les seves accions o activitats)
8. Objectius de l'entitat
9. Activitats que duu a terme l'entitat
10. La vostra entitat, es coordina amb altres entitats?
11. Si la resposta és sí, amb quines?
12. La vostra entitat disposa de voluntariat?

Bloc III: relació amb l'Ajuntament Inca

13. La vostra entitat, disposa d'un espai municipal?
14. Si la resposta és sí, on està ubicat?
15. La vostra entitat, està inscrita en el Registre Municipal d'Associacions de l'Ajuntament d'Inca?
16. La vostra entitat, està registrada en el web municipal www.entitatsinca.com?
17. La vostra entitat, comunica les activitats que duu a terme al web o mitjançant un altre mitjà?

Bloc IV: estat actual de l'entitat

18. En aquests moments, es troba activa l'entitat?
 19. L'activitat que teniu en aquests moments, és igual que la que teníeu abans de la pandèmia?
 20. Si la resposta anterior és no, com ha variat?
 21. Com va afectar la pandèmia la vostra associació?
 22. Com ha afectat la pandèmia els vostres socis/usuarios?
 23. Quins reptes o plans de futur teniu?
 24. Amb vista al futur, com creis que pot millorar la vostra entitat?
 25. Creis que l'Ajuntament d'Inca pot fer alguna acció per afavorir aquestes millores?
 26. Si la resposta és sí, quines?
-

3. Descripció i avaluació

3.1. Enumeració i descripció de les entitats al municipi d'Inca

En primer lloc, de l'anàlisi de les tres fonts d'informació esmentades, es conclou que, segons el Registre d'Associacions del Govern de les Illes Balears, a Inca hi ha un total de 251 associacions donades d'alta, de les quals 55 no es varen adaptar a la Llei 1/2002, de 22 de març, reguladora del dret d'associació; per tant, en el registre hi ha 196 associacions donades d'alta i adaptades a la llei.

En segon lloc, de l'anàlisi del registre municipal d'associacions, s'extreu que en aquest registre hi ha 139 associacions, de les quals 14 han notificat la baixa. Les associacions que han actualitzat les dades en els darrers tres anys són 46. Cal tenir en compte que aquest registre inclou els clubs esportius, àmbit que no tindrem en compte a l'hora de fer aquest estudi.

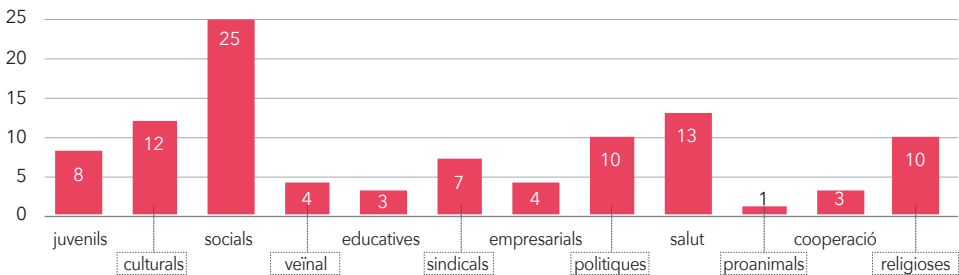
En darrer lloc, en el web www.entitatsinca.com comptabilitzam 82 entitats inscrites. Després d'eliminar les esportives i les de pares i mares de

centres educatius, actualment hi ha 72 entitats inscrites.

Els resultats de l'anàlisi d'aquestes 72 entitats, com a font més actualitzada, són els següents:

- Segons la categoria en què l'entitat mateixa es classifica, la majoria són de caire social, seguides per les culturals i les de salut.
- Segons l'àmbit d'actuació, 44 són de caire municipal (61 %) i centren la seva activitat a Inca. L'àmbit d'actuació de les 28 restants (39 %) és fora d'Inca, malgrat que tenen la seu física a la ciutat.
- Segons el grau de professionalitat de les persones que integren les entitats, n'hi ha 47 que no compten amb personal professional i que estan integrades per persones voluntàries, i 25 que sí que compten amb professionals per dur a terme les funcions o els objectius.
- Pel que fa a l'objecte de l'entitat, n'hi ha 42 que es poden classificar com a autocentrades, és a dir, l'objecte

Gràfic 1: Categoria de les entitats registrades en el web www.entitatsinca.com

Font: www.entitatsinca.com

de l'entitat seria fer activitats, actes i processos centrats en la relació i el foment de la cohesió social, i n'hi ha 30 que són heterocentrades, és a dir, centren la seva activitat a fer accions per als altres: prestar ajuda, assistència, suport, orientació...

Així, la majoria d'entitats que ara mateix funcionen a Inca són de caire municipal, no compten amb personal professional i són autocentrades, o es basen a dur a terme activitats que promouen la cohesió social mitjançant diferents accions culturals, veïnals, d'oci i juvenils.

3.2. Determinació de l'estat actual i de les expectatives de les entitats

L'enquesta es va enviar a 108 entitats; es varen rebre 40 respostes.

3.2.1. Resultats del bloc I: dades referents a l'entitat

En aquest bloc les associacions han facilitat el nom de l'entitat, la persona de contacte i la forma en què els era més fàcil comunicar-se.

En aquest sentit, la forma preferent de contacte ha estat per Whatsapp, per la qual cosa es va replantejar la forma de comunicació. De les 39 respostes obtingudes, un 56,4 % preferia la comunicació per aquest mitjà, seguit del correu electrònic i el telèfon.

3.2.2. Resultats del bloc II: composició de l'entitat

Segons l'antiguitat, les 39 entitats que han contestat la pregunta s'han constituït en diferents períodes, de manera que hi ha entitats que estan

en un moment de la seva trajectòria molt diferent, des de les que s'han constituït recentment fins a les que són centenàries.

Quant al nombre de socis, cal destacar que algunes consideren que són socis les persones que participen en les seves activitats o les persones de la junta directiva, en els casos en què no hi ha un quota fixada per als socis o en què en aquests moments no s'està cobrant. En aquest sentit, no es poden comparar les dades extremes.

Pel que fa a la relació i la coordinació amb altres entitats i el treball conjunt amb entitats amb les quals poden compartir objectius, un 64 % es coordina amb alguna entitat, però un 36 % encara no ho fa.

El fet de disposar de voluntariat és bàsic per a moltes entitats, ja que la majoria, estiguin o no professionalitzades, es basen en aquesta figura per dur a terme molts de projectes i actuacions.

La majoria d'entitats disposen de voluntariat, tot i que moltes no el tenen com a tal ni formalitzat segons la Llei 11/2019, de 8 de març, de voluntariat de les Illes Balears. Moltes associacions estan en tràmits per adaptar-se a la Llei; de fet, han rebut la formació al llarg del darrer mes per formalitzar aquest tràmit.

3.2.3. Resultats del bloc III: relació amb l'Ajuntament d'Inca

Moltes vegades els municipis comencen a donar suport a les entitats amb la cessió d'un espai. Així, les entitats d'Inca estan aglutinades en quatre espais.

El 64 % de les 39 entitats que han respost la pregunta tenen a la seva

disposició un espai; el 36 % que no disposa d'una seu en aquests espais tenen a la seva disposició espais conjunts per organitzar actes, cursos de formació, trobades, conferències i altres activitats, per a la qual cosa han de presentar una sol·licitud d'espai prèvia.

La inscripció en el Registre Municipal d'Associacions d'Inca es preveu en el capítol I del Reglament de participació ciutadana de l'Ajuntament d'Inca (1998), que estableix la necessitat de crear el registre per conèixer les entitats que treballen al municipi.

Cal esmentar que l'associació ha d'estar inscrita en els darrers anys per poder optar a les subvencions que atorga l'Ajuntament, malgrat que les dades del registre no estan actualitzades. La majoria d'entitats estan inscrites en el registre, i aquestes sí que tenen les dades actualitzades.

A més, es va dissenyar el web www.entitatsinca.com per la reiterada demanda de les entitats de poder disposar d'informació d'altres entitats i per fer arribar a la ciutadania de forma visible el teixit associatiu de la ciutat.

A final del 2020, es posa en funcionament el web. L'Àrea de Participació Ciutadana, aprofitant la situació de pandèmia, crea una eina per poder donar a les entitats la possibilitat de continuar difonent les seves accions.

Avui dia, la majoria de les entitats en actiu (83 %) estan registrades i usen el web; d'altres (17 %) encara no ho han fet, ja sigui perquè s'estan reactivant en aquests moments o per la inoperativitat del recurs.

Pel que fa a la comunicació de les entitats amb l'Administració municipal, les entitats i la ciutadania en general (77 %) comuniquen les seves

activitats mitjançant el web o altres vies a l'Ajuntament perquè les pugui difondre. El 23 % encara no ho fa.

3.2.4. Resultats del bloc IV: estat actual de l'entitat

La gran majoria d'entitats continuen en la seva activitat i estan en actiu. Cal destacar que les que no estan en actiu no han contestat el qüestionari.

Si es compara aquesta activitat amb la que duïen a terme abans de la pandèmia, la meitat de les entitats que han contestat pensen que la seva activitat és igual que abans de la pandèmia i l'altra meitat fan referència als canvis que han sorgit i que han fet modificar les seves accions.

Les entitats que opinen que ha canviat la seva activitat comenten que els motius han estat les dificultats per complir les normatives de capacitat dels espais i les normes canviants segons el moment, la dificultat per mobilitzar la gent, la davallada substancial de participants, la desmotivació del personal, la inseguretat i l'execució d'altres projectes perquè tenen més demanda social.

Amb referència a l'impacte de la pandèmia, és evident que ha afectat tota la societat, en tots els seus estaments, i és clar que també ha afectat les entitats del municipi d'Inca.

Veim que és diferent la manera com ho han viscut les persones involucrades en aquestes associacions, ja que depèn del tipus d'entitat. Els arguments que donen es poden resumir en dos de molt concrets:

- La pandèmia va fer aturar l'activitat, la qual cosa va implicar que les persones es desmotivassin. A vegades, es va intentar suplir la manca d'activitat mitjançant plataformes

digitals, però, en definitiva, s'ha produït la desvinculació total de les persones que formaven l'entitat.

- La pandèmia va provocar una activitat intensa de l'associació, que va haver fer esforços per adaptar-se a la gran demanda i a les normes per afrontar una emergència elevada, amb l'esgotament consegüent, tant físic com psicològic, de les persones que formaven part de l'entitat.

Pel que fa a com va repercutir la pandèmia en els usuaris de l'associació, les respostes són les mateixes que en la pregunta anterior. Depenent de la finalitat de l'entitat, els va influir en la desvinculació i en la manca d'activitat i de socialització; a usuaris d'altres tipus d'entitats, els va afectar de manera econòmica i en l'emergència social.

En parlar dels seus reptes de futur, la majoria de respostes fan referència a reactivar l'entitat, iniciar nous projectes, recuperar la normalitat, créixer com a entitat, arribar a més persones i oferir més serveis, així que en general les expectatives de futur de les entitats són molt positives i optimistes.

Quant al futur, les respostes més repetides són que necessiten disposar de més espais, de més socis, de més persones sensibilitzades amb la finalitat de l'associació, de més gent involucrada en el projecte, en la comunitat i en les iniciatives, a més necessiten fer més difusió de les accions i tenir més finançament i recursos econòmics.

A la pregunta de si l'Ajuntament d'Inca pot fer accions per afavorir les millores, la gran majoria (86 %) opina que sí, només el 14 % opina que no, que les millores que necessiten no

són de competència municipal.

En general, les respostes indiquen la necessitat d'espais per desenvolupar les seves activitats i, en el cas que en tenguin, d'espais més ben dotats i més grans.

D'altra banda, les demandes fan referència a una millor finançament. També es demana a la corporació municipal més organització d'actes en què les entitats puguin desenvolupar les seves finalitats i fer més difusió de la seva tasca.

També cal destacar les respostes que aposten per continuar col·laborant com fins ara.

4. Discussió i conclusió

hi ha dues tipologies d'entitats, i la pandèmia les ha afectades totes dues, però de diferent manera.

Per una banda, hi ha les entitats majoritàriament professionals, que tenen un àmbit d'actuació supra-municipal, que treballen a diferents llocs de Mallorca (fins i tot en l'àmbit estatal) i que basen la seva activitat a donar algun tipus de servei, denominades heterocentrades per Ariño Villarroya (2004)

Per l'altra, hi ha les entitats que majoritàriament no tenen personal professional, que compten amb persones que dediquen el seu temps lliure a assolir certs objectius motivades per la missió de l'entitat, que tenen un caràcter més municipal o local, que treballen exclusivament al municipi d'Inca, que exerceixen una activitat més socialitzadora i que tenen una funció de cohesió social, denominades autocentrades per Ariño Villarroya (2004).

A continuació, s'explica com les ha afectades la pandèmia.

a) Les entitats heterocentrades o assistencials

La pandèmia no ha fet cessar l'activitat de les entitats heterocentrades; de fet, l'ha feta augmentar a voltes de manera no assumible, de manera que ha desbordat els serveis i ha causat que la seva organització interna se'n ressentís, com ara els protocols i les formes de funcionar.

Aquestes entitats han hagut de centrar la seva activitat a atendre l'emergència, cosa que ha implicat un canvi imprescindible en les seves metodologies de feina; una ràpida modificació de la manera de relacionar-se amb els seus usuaris, el nombre dels quals s'ha incrementat de manera exponencial, i la innovació a l'hora de prestar els serveis.

La pandèmia ha impactat econòmicament en les entitats heterocentrades. Per aquest motiu, han hagut de suspendre les activitats habituals de recaptació i han hagut d'efectuar inversions en material de protecció i dotació informàtica; a vegades, les circumstàncies han fet que siguin més conservadores econòmicament.

El personal d'aquest tipus d'entitat ha sofert una situació de caos i d'estrès per resoldre situacions d'emergència, atès que ha hagut de fer nous aprenentatges de manera molt ràpida i ha viscut situacions emocionals complicades.

Els usuaris de les entitats heterocentrades estan en una situació més complicada que abans de la pandèmia (problemes econòmics, d'habitatge, d'inserció laboral, psicològics...), així que els professionals tindran més feina que abans i més objectius per complir.

Els projectes a mitjan i llarg termini s'han hagut de modificar, i a vegades s'han hagut de canviar i replantejar els plans de ruta marcats per afrontar nous projectes.

b) Les entitats autocentrades o relacionals

En aquest cas, les entitats varen haver d'aturar l'activitat de manera rotunda. La tornada gradual a la normalitat ha estat molt difícil a causa de les normes canviants segons les situacions pandèmiques, algunes de més restrictives que d'altres.

Pel que fa a la qüestió econòmica, aquestes entitats han deixat de tenir ingressos perquè no cobren quotes. Tampoc no han rebut els ingressos derivats de les activitats que duen a terme, ni fins i tot les subvencions, pel fet de no poder justificar despeses. Per tant, en l'actualitat, econòmicament estan en una situació precària.

L'estat de les persones que formen part d'aquestes entitats és complicat, ja que s'han trencat totes les dinàmiques de manera radical. Ha disminuït la seva empena i el seu entusiasme per fer coses amb l'associació. Han restat en un estat d'apatia.

En conclusió, les entitats heterocentrades o assistencials han estat essencials per suportar l'impacte dels primers moments de la pandèmia; d'altra manera, l'Administració no hauria pogut intervenir en situacions de vertadera emergència.

Cal aprendre que l'Administració ha d'estar al seu costat i ajudar-les per afrontar futurs cops, tant si es tornen a presentar en forma de pandèmia com de qualsevol altra manera.

Les entitats autocentrades o relacionals han vist com es trencava la seva rutina i la seva estructura, i han tingut una crisi de funcionament. S'hi ha instal·lat l'apatia i s'hi ha produït una pèrdua de relleus generacionals, amb la qual cosa la situació actual, malgrat que comença a remuntar, és delicada.

En molts de casos aquestes associacions varen ser un suport essencial per a les entitats heterocentrades i es varen convertir en moviments veïnals molt potents en els pitjors moments.

Després de superar la pitjor part de la pandèmia, hem pogut veure com són aquest tipus d'entitats les que fomenten i afavoreixen la cohesió social, tan necessària per instaurar sinergies de relacions, col·laboracions i, en definitiva, per fer que l'ésser humà es relacioni i visqui en una societat de la qual és part i se'n sent part.

Cal aprendre que l'Administració ha de cuidar aquest tipus d'entitats per no perdre la cohesió, que és imprescindible per poder afrontar qualsevol onada d'emergència.

Referències bibliogràfiques

- ARIÑO, A. (2004). Asociacionismo, ciudadanía y bienestar social. *Papers*, 74 85-115. <https://doi.org/10.5565/rev/papers/v74n0.1088>
- AYALA, L.; LAPARRA, M.; RODRÍGUEZ, G. (Coord.). (2022). *Evolución de la cohesión social y consecuencias de la COVID-19 en España*. Colección de Estudios 55. Fundación Foessa. <https://www.caritas.es/main-files/uploads/sites/31/2022/01/Informe-FOESSA-2022.pdf>
- CELMA, F.; BENAVIDES, A.; SOLER, J. G. (Dir.) (2020). *Impacto COVID-19 en entidades no lucrativas*. Fundación Deloitte, Fundación Española de Frundraising, Fundación Lealtad. <https://www.fundacionlealtad.org/wp-content/uploads/2020/12/Impacto-COVID-19-Entidades-no-lucrativas-1.pdf>
- CHAVES, R. (2020). Crisis del Covid-19: impacto y respuestas de la economía social. *Noticias de la Economía Pública, Social y Cooperativa*, 63, 28-43. http://ciriec.es/wp-content/uploads/2020/10/Revista_63_Tema.pdf
- GÓMEZ, M. L. (Coord.) (2022). *El tercer sector de acción social en España 2021: Respuesta y resiliencia durante la pandemia*. Ministerio de Drets Socials i Agenda 2030, Plataforma de ONG de Acción Social. https://www.plataformaong.org/ARCHIVO/documentos/biblioteca/1644580843_estudio-2021-informe-completo_digital.pdf
- OCAÑA, C. (Coord.) (2020). *Impacto social de la pandemia en España. Una evaluación preliminar*. Funcas. <https://www.funcas.es/wp-content/uploads/2020/11/Impacto-social-de-la-pandemia-en-Espa%C3%B1a.pdf>